

MORGENBLADETS KRONIKK

FAO (FNs mat- og jordbruksorganisasjon) advarer mot at hungerskatastrofer og sult vil true millioner av mennesker i Rwanda, Burundi, Etiopia, Somalia og Sudan. Rapporten forteller at i et krigsodelagt Somalia var kornproduksjonen siste året 25 prosent under 1992 nivå. Situasjonen er verre i Sudan, når en tar i betraktning høstens problemer i Sorghum og hirseproduksjonen forrige året i den sørlige delen av landet. I Etiopia har avlingene vært dårlige siste året og blir heller ikke ventet å bedre seg. Dette vil sette syv millioner mennesker i fare.

Matvaresikkerhet kan defineres som en varig og sikker tilgang til en tilstrekkelig mengde mat for alle mennesker. Et matvaresystem som er sikkert burde innbefatte: Kapasitet til å produsere og være selvberget, liten sårbarhet i forhold til internasjonale markedskonjunkturer, nok mat til alle i et perspektiv med en bærekraftig utvikling. Usikkerhet når det gjelder matforsyninger er utbredt i de fleste land i den tredje verden. WHO regner med at omkring 700 millioner mennesker, de fleste fra den tredje verden, ikke får nok kalorier til å være i et aktivt yrkesliv. Mange land er dessuten blitt avhengig av matimport og matvarehjelp. Senegal importerte f. eks. i 1990 mer enn halvparten av sitt behov for korn. Og en fjerdedel av matvarebehovet i Bolivia dekket av importert korn.

Hva er galt?

Noen argumenterer med at sult skyldes en hurtig voksende befolkning, klimaforandringer, udugelige bønder, liten økonomisk vekst og en tilbakegående teknologi. Dette er ikke riktig. Det er ingen knapphet på mat i verden, og tekniske og økonomiske midler finnes for å øke matproduksjonen så mye som nødvendig. Hva er så galt? Krig er en opplagt grunn i land som Kambodsja, Sudan, Etiopia, Somalia, Mosambik og Angola. Selv Europa var ikke immun mot sult under den første og den andre verdenskrig.

Veksten i transportsystemet er et viktig grunnlag for den drastiske reduksjonen av sulten i en tidlig fase av det moderne Europa. Et viktig element når det gjelder utviklingen av transportnettet er at hjelpen når fortere frem til sultområdene. Da sulten rådet i 1971 - 1974 i det svære landet Etiopia, hadde landet bare 15.000 km med veier. Å få mat frem til sultområdene utenfor veiene var ekstremt vanskelig. Krig påvirker også avlingene, tilgangen til informasjon til regjeringene, transportsystemer og måten markedet fungerer på. Dessuten reduserer økningen i militærutgifter. Muligheten for å bedre det hjemlige jordbruket og infrastrukturen. Borgerkrig spilte en stor rolle når det gjaldt hungersnoden i Sovjetunionen tidlig i 20-årene og i Kina har borgerkriger hatt negativ effekt på avlinger og transportsystemer flere ganger i løpet av det tyvende århundre. En må regne med at borgerkrigen i Somalia var hovedgrunnen til sulten i landet i 1992. Uten tilstrekkelig veitransport vil ikke maten nå frem til sultrammete områder, og her er regjeringstiltak for å opprettholde og utvikle infrastrukturen veldig viktig i stedet for å overlate det til private investorer som neoliberalistene foreslår.

Sulten har i hovedsak vært begrenset til en del av Afrika. Det betyr ikke at problemet ikke er viktig. En hungerskatastrofe hvor hundretusener dør av sult må ikke hindre oss i å forstå de viktige endringene som har foregått i de senere år. Spørsmålet er hvorfor noen grupper lider mer enn andre i en sultkatastrofe. Om vedkommende er ier, noe, eller hva slags yrke vedkommende har, vil avgjøre hvilke husholdninger som lider mest.

Folk må ha midler til å få kontroll over maten. Det at folk ikke greier å skaffe seg mat kan skyldes en kombinasjon av mis-

Hvordan fjerne sulten?

Av Kalim Siddiqui

Ifølge nye overslag vil 22 millioner mennesker i ti øst-afrikanske land rammes av hungersnød og forflytninger.

lykkede handelsavtaler, dårlig produksjon eller en svak regjering. Nøkkelen til å forstå sulten er å erkjenne at den ikke har noe med mangel på mat å gjøre. Vi kan se på noen eksempler på sult hos forskjellige sosioøkonomiske grupper som har ulik mulighet til å skaffe seg mat. Et viktig middel til å unngå sult er å endre produksjonsforholdene og etablere en ny ramme omkring matvareproduksjonen. En politikk som stimulerer produksjonsvekst er ikke automatisk en som stimulerer til en omfordeling av mat, inntekter og vekst. Den beste måten å unngå sult på, er å sikre matvareproduksjonen for hele folket.

Matvareproduksjonen har vokst mindre enn befolkningsveksten

Den totale befolkningen i den tredje verden vokste fra 2,1 milliarder i 1960 til over 4,1 milliarder i 1990 (UNDP, 1992). En følte sterkt at en slik befolkningsøkning i den tredje verden ville skape en krise av Malthus-dimensjoner. Men til tross for den konstante feilernæringen, økte matvareproduksjonen og noen land i den tredje verden gjorde svære investeringer i såkorn, kunstgjødsel og vanningsanlegg. Dette krevde kapital, kunnskap til å kunne utnytte investeringene og den pris

bøndene kunne greie. Det var også nødvendig å skaffe kapitalsterke krefter som kunne investere i ny teknologi. Den regionale virkningen av den grønne revolusjonen i de forskjellige landene var veldig ujevn, og i de mer avanserte områdene ble gevinsten av den nye teknologien svært ulikt fordelt. Men den økte avlingen av visse næringsmidler. Å føre den grønne revolusjonen enda dypere inn den tredje verden betyr at miljøet ikke greier å stå imot angrepet fra en så voldsom økning i biokjemiske produkter. De fleste områder klarer heller ikke å skaffe vann nok, noe som er svært viktig for å lykkes når det gjelder ny jordbruksmekanikk.

Matvareproduksjonen i sub-saharisk Afrika har vokst mindre enn befolkningen i de seneste tiårene. Ved frigjøringen var importen av mat ikke så viktig, mens en stor mengde jordbruksprodukter ble eksportert. Kornimporten var i 1960-årene på tre millioner tonn, men steg til mer enn ti millioner tonn i 1990, en årlig vekst i kornimport på åtte prosent. Den voksende krisen førte til at regjeringen satset mer på den utenlandske matvarehjelpen og det forekom hyppige hungerskriser i noen land.

Eksporten i Afrikas sub-sahariske land

var betydelig og omfattet jordnøtter, kaffe, kakao, te, fiskeri- og skogsprodukter. Disse landene hadde voksende problemer i 1980-årene, da prisen på eksportvarene falt drastisk, mens rentene på utenlandsgjelden økte. Sammenbrudd i handelen etterfulgt av langsom ekspansjon i eksportmarkeder for primærprodukter til lavpris var innholdet i krisen som nesten alle sub-sahariske land i Afrika opplevde på 1980-tallet. Mekanismene varierte i de forskjellige land, men vanligst var det at regjeringene, ikke produsentene, høstet profitten av eksportavlingene. Disse regjeringene har stort sett satset på eksportavgifter fra primærprodukter for å heve statens inntekter.

Tanzanias Ujamaa-landsbyer, hvor den grunnleggende ideen med de nye landsbyer var at en tettere bosetting ville gjøre det enklere å skaffe vann, utdanning, medisinsk og annen service. Prosjektet ble organisert omkring felles produksjon og distribusjon i forhold til hvor mye hver enkelt hadde bidratt til fellesskapet. Nye landsbyer ble skapt under tvang, mer enn frivillighet. Jord og vann var ofte ikke god nok for produksjonen. Jordbruksstøtte var det ofte lite av, og med korrupte og ineffektive byråkrater i tillegg ble produsentenes priser svært lave. Dette kulminerte med fallet i eksportprisene. Ujamaa-prosjektene baserte seg hovedsakelig på utenlands støtte, noe som undergravet selvtilliten. Matvareimporten økte. Bøndernes deltakelse i beslutningsprosessen var minimal. Ujamaa-programmene førte ikke til noen dynamisk jordbruksvekst og forbedring i levevilkårene hos befolkningen.

Kolonisering og fattigdom

Gakous bok «The Crisis in African Agriculture» (Krisen i afrikansk jordbruk) tar sikte på å være en studie i de grunnleggende årsakene til elendigheten som rammer dette kontinentet. Gakou oppsummerer: «Det er det afrikanske tilfellet som er det sterkeste eksemplet på kolonisering og fattigdom, og det er her at Verdensbanken/IMFs strukturtilpasningsprogram ser ut til å styrte kontinentet ut i en tiltagende krise. Sentralt i dette er fallet i jordbruksproduktiviteten, og det ironiske er det faktum at et kontinent med 10 prosent av verdens befolkning og 25 prosent av dens potensielt dyrkbare land (med bare 27 prosent av denne oppdyrket) kan møte hunger og sult. Den historiske underutviklingen, imperialistenes plyndring og utnyttning av Afrika, har skapt disse kontinuerlige problemene med teknisk tilbakegangen, lav produktivitet og miljømessig ødeleggelse.

Etter at de afrikanske landene fikk sin selvstendighet var utviklingsstrategier som ble lansert på 1960-tallet, ifølge Gakou, fokusert på eksport av avlinger som ga kontanter og som skulle utføres i «moderne ekklav» hvor investeringene skulle foregå med aktiv støtte fra Verdensbanken. Men denne politikken nådde ikke frem til flertallet av jordeierne. Selv der hvor produksjonen økte førte ulike typer inngrep, som tvangsslag og statlige innkrevinger av forskjellig slag, til at bønderne ikke oppnådde noen fordeler. Jordbrukskapitalistene eller forretningsmennene som satset på lønnsarbeid gjorde gode forretninger og søkte støtte fra staten for å berike seg ytterligere. Selv kooperativene som skulle hjelpe den fattige landbefolkningen ble gjort til statens forlengede arm og bar «skummet fløten» av ressursene fra landområdene. Gakou konkluderer med at utviklingen av kapitalismen i jordbruket ser ut til å føre til en konstant utarming av massen av bønder og deres fattigdom vil gå hånd i hånd med den voksende rikdommen til en liten del av eliten.

Dette er første del av kronikken. Andre del kommer fredag.